

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet motioner från de allmänna motionstiderna 1999 och 2000 som gäller frågor om bl.a. personval, kommunala utjämningsmandat, utlandssvenskars röstning och utländska medborgares rösträtt.

Utskottet avstyrker samtliga motioner. Fem reservationer har fogats till betänkandet; dessutom finns ett särskilt yttrande.

Motionerna

Motioner från den allmänna motionstiden 1999

1999/2000:K206 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari yrkas

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändrad valkretsindelning,

14. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring av personvalsinslaget, spärrgränser m.m. i enlighet med vad som anförts i motionen,

1999/2000:K209 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att införa utjämningsmandat vid kommunfullmäktigval.

1999/2000:K210 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) vari yrkas att riksdagen beslutar om sådan ändring i vallagen att blanka röster redovisas som blankröster i enlighet med vad som anförts i motionen.

1999/2000:K218 av Barbro Feltzing (mp) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om gemensamma valsedlar för de olika partierna,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att gemensamma valsedlar bör delas ut inne i vallokalen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om gemensamma valsedlars betydelse för miljön och minskade utgifter för staten.

1999/2000:K227 av Jan Backman (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en översyn av valkretsindelningen i Skåne inför valet år 2002.

1999/2000:K228 av Anders Sjölund (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om elektronisk röstning för utlandssvenskar.

1999/2000:K231 av Bengt Silfverstrand och Ingvar Johnsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om översyn av personval.

1999/2000:K235 av Henrik S Järrel (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en ändring av valdagens öppethållandtider,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av valdagens öppethållandtider vilken bör göras utan dröjsmål i lämpligt utredningssammanhang.

1999/2000:K236 av Karl-Göran Biörsmark (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förenklad och förbättrad valprocedur vid de allmänna valen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rak och tydlig information i samband med distribution av röstkort,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om distribution av valsedlar i samband med utsändandet av röstkort,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om postens roll och ansvar i de allmänna valen.

1999/2000:K238 av Eva Flyborg (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ta bort spärrarna för personval till riksdag och kommunfullmäktige.

1999/2000:K244 av Helena Bargholtz m.fl. (fp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett stärkande av personvalsinslaget i valen,

1999/2000:K245 av Sten Tolgfors (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den möjlighet till vitalisering av demokratin som personvalsinslaget ger,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av information till hushållen om personvalsinslaget i nästa val,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att översynen av personvalsinslaget bör innefatta frågan om att valsedlar som inte kryssas skall räknas listordningen till godo som personröst.

1999/2000:K246 av Karin Pilsäter (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skapa möjligheter att rösta via Internet.

1999/2000:K249 av Karin Pilsäter (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillgänglighet till poströstning.

1999/2000:K256 av Maria Larsson (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om legitimationshandling vid val.

1999/2000:K340 av Christina Axelsson och Carina Moberg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att säkerställa möjligheterna att förhandsrösta och att rösta utanför valdistriktet samt att öka valdeltagandet.

1999/2000:Sf637 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vidgad rösträtt,

1999/2000:Sf640 av Yvonne Ruwaida (mp) vari yrkas

11. att riksdagen beslutar om sådan ändring i lagen om rösträtt för invandrare att alla invandrare behandlas lika.

Motioner från den allmänna motionstiden 2000

2000/01:K247 av Inger Lundberg (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om lokalisering till Örebro av den myndighet som har att ta ansvar för att organisera de allmänna valen.

2000/01:K268 av Ingvar Svensson m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i vallagen så att personvalsspärren i valet till riksdagen blir 5 % i likhet med övriga val.

3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram lagförslag så att utjämningsmandat införs i valkretsindelade kommuner inför valet 2002.

2000/01:K282 av Sten Andersson (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om obligatorisk markering vid personval.

2000/01:K302 av Karin Enström (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att införa enmansvalkretsar i val till riksdagen.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Stockholms län skall bli ett försöksområde för enmansvalkretsar.

2000/01:K303 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om personvalet.

2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av personvalsinslaget i enlighet med vad som anförs i motionen.

2000/01:K335 av Per Bill (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att riksdagskandidater endast får ställa upp i en valkrets.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de större valkretsarna i storstadsregionerna delas in i samma valkretsar som landstingen.

2000/01:K337 av Birgitta Carlsson (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att byta namn på Västra Götalands östra valkrets till Skaraborg.

2000/01:K364 av Barbro Feltzing (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning om att gemensamma valsedlar för de olika partierna bör tas fram.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att gemensamma valsedlar bör delas ut inne i vallokalen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om gemensamma valsedlars betydelse för miljön och minskade utgifter för staten.

2000/01:K396 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett renodlat personval.

2000/01:K401 av Matz Hammarström m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i kapitel 7.3 i motionen anförs om personval och kampanjbidrag.

Utskottet

Personvalet

Motionerna

I motion 1999/2000:K231 av Bengt Silfverstrand och Ingvar Johnsson (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om översyn av personval. Med ledning av 1998 års val kan vissa slutsatser dras av det ökade personvalsinslaget i svensk demokrati. Ytlighet och personliga företräden utan anknytning till den politiska arenan vinner terräng på det idépolitiska samtalets och folkrörelsearbetets bekostnad, den representativa demokratin tunnans ut, ekonomiska och andra kampanjmässiga resurser ökar i betydelse och skapar ojämlika förhållanden mellan kandidaterna, privatekonomin kan få en avgörande betydelse för

enskilda kandidaters framgångar, jämställdheten kommer i kläm, geografisk obalans inom valkretsarna skapar motsättningar inom partierna. Demokratiutredningen samt Rådet för utvärdering av 1998 års val har enligt direktiven i uppdrag att utvärdera reformen av det svenska valsystemet. Det är mot ovanstående bakgrund viktigt att detta arbete innefattar en grundlig analys av personvalets konsekvenser och att regeringen snarast efter det att utredningsarbetet avslutats återkommer till riksdagen med ett samlat förslag som stärker det idépolitiska samtalets och folkrörelsearbetets betydelse för demokratin. I detta sammanhang bör enligt motionärerna förslag läggas fram som innebär en skyldighet för såväl enskilda kandidater som partier och intresseorganisationer att öppet redovisa finansiella bidrag till personvalskampanjer i den händelse personval skall vara ett bestående inslag i framtida val.

I motion 1999/2000:K206 av Bo Lundgren m.fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring av personvalsinslaget, spärrgränser m.m. i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande 14). Motionärerna anser det angeläget att personvalsinslaget i valsystemet förstärks. Det kan ske på olika sätt, t.ex. genom sänkta spärrgränser, genom att medge flera kryss eller genom att låta kryssen bli helt avgörande för den ordningsföljd i vilken kandidaterna väljs in.

I motion 1999/2000:K238 av Eva Flyborg (fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ta bort spärrarna för personval till riksdag och kommunfullmäktige. Förtroendet mellan väljare och valda måste enligt motionären återupprättas. Motionären tror att en stor del i den restaureringen och vitaliseringen ligger i personvalet. För att detta skall fungera krävs ett par saker: dels att politikerna träder fram tydligare både som personer och som beslutsfattare, dels att väljarna själva mer aktivt följer den politiska debatten. Ett utökat personval medför att väljarna ges en närhet till den demokratiska processen. Det skall enligt motionären vara lättare att bli personvald till riksdagen. Spärren, som i dag innebär att det krävs kryss från minst 8 % av ett partis väljare för att ta sig till riksdagen med egen kraft, bör tas bort. Den av regeringen aviserade utredningen bör få i direktiv att föreslå ett borttagande av spärren i personvalet.

I motion 1999/2000:K244 av Helena Bargholtz m.fl. (fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett stärkande av personvalsinslaget i valen (yrkande 2). Folkpartiet liberalerna har länge arbetat för att de svenska valen skall få ett inslag av personval. Många förutspådde att personvalet skulle bli ett fiasko. Det kan konstateras att de fick fel. Motionärerna anser att det vid genomgången av erfarenheterna av personvalsinslaget bör prövas hur inslaget skall kunna förstärkas, bl.a. genom en sänkt eller helt borttagen spärr vid nästa riksdagsval.

I motion 1999/2000:K245 av Sten Tolgfors (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den möjlighet till vitalisering av demokratin som personvalet ger (yrkande 1), om behovet av information till hushållen om personvalsinslaget i nästa val (yrkande 2) och om att översynen av personvalsinslaget bör innefatta frågan om att valseklar som inte kryssas skall räknas listordningen till godo som personröst (yrkande 3). De möjligheter som personvalsinslaget ger är enligt mot-

ionären tydliga: väljarna kan ge politiker direkta förtroendeuppdrag, väljarna kan utkräva ansvar, banden mellan väljare och valda stärks. Personvalsmöjligheten innebär en god möjlighet att förnya demokratin. Rätt hanterat kan personvalsinslaget föra väljare och politiker närmare varandra. Det kan också bidra till att vitalisera partierna. Informationen inför kommande val bör enligt motionären förbättras. RSV:s felaktiga information till alla hushåll bidrog säkert till att de som använde kryssmöjligheten blev färre än vad som varit möjligt. RSV hävdade att den som var nöjd med en listas utseende inte behövde kryssa någon kandidat, utan kunde lämna in listan som den var. Eftersom mandatet i första hand fördelas bland kandidater som klarat spärren och endast i andra hand fördelas efter listordning kunde detta enligt motionären mycket väl leda till att partiernas toppkandidater slogs ut på grund av felaktig information. Antingen måste informationen i kommande val trappas upp och tydliggöras, eller så bör de valedlar som inte kryssas räknas listordningen till godo som personröst.

I motion 2000/01:K268 av Ingvar Svensson m.fl. (kd) föreslås att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i vallagen så att personvalsspärren i valet till riksdagen blir 5 % i likhet med övriga val (yrkande 1). Rådet för utvärdering av 1998 års val har granskat det svenska personvalssystemet. Av denna kan man dra slutsatsen att det inte finns något som motiverar skillnader i spärrnivå mellan de olika valen. Det finns därför enligt motionärerna skäl att justera ner spärrnivån i riksdagsvalet till 5 %. En sådan sänkning ökar dessutom möjligheten för ett faktiskt personval i de större valkretsarna.

I motion 2000/01:K282 av Sten Andersson (m) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om obligatorisk markering vid personval. Många väljare blev enligt motionären missledda av RSV:s broschyr där det påstods ”att om inte markering görs på valedeln gäller partiernas rangordning”. Detta uppfattades av många som att gjordes ingen markering på valedeln blev det i praktiken en markering på första namnet. I några valkretsar blev det säkert förändringar på valedlarna då förstanamn på grund av nämnd missuppfattning blev nedflyttade. För att komma till rätta med nämnt problem bör, enligt motionären, tvång att markera på valedel införas.

I motion 2000/01:K303 av Bo Lundgren m.fl. (m) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om personvalet (yrkande 1) samt att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av personvalsinslaget i enlighet med vad som anförs i motionen (yrkande 2). Så som personvalssystemet är utformat i dag med färdiga kandidatlistor framtagna av partierna och med höga spärrgränser är personvalsinslaget snarare fråga om en möjlighet till en i marginalen ändrad ordning för hur mandatet skall fördelas inom ett parti än ett regelrätt personval. Motionärerna anser mot denna bakgrund att det är angeläget att stärka personvalet genom att ge väljarna makten över vem eller vilka på respektive lista som skall väljas. Det kan vitalisera demokratin och bidra till en ny och närmare relation mellan väljarna och de politiska förtroendemännen. Motionärernas förslag är att ett nytt system för valet introduceras. En möjlighet som kan genomföras snabbt och inom ramen för nuvarande system är att

sänka spärrgränserna för ordningsföljden efter vilka kandidaterna väljs in. Det finns ingenting som motiverar att man bibehåller en högre spärrgräns i riksdagsvalet än i kommunal- och landstingsvalen. En justering av spärrgränsen från 8 till 5 % i riksdagsvalet skulle dels göra systemet mer enhetligt och enklare att förstå, dels öka personvalets genomslag i de större valkretsarna.

I motion 2000/01:K396 av Lars Leijonborg (fp) m.fl. föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett renodlat personval (yrkande 4). Den reform som banade väg för personvalet bar enligt motionärerna kompromissens prägel. 5 % av rösterna i respektive valkrets i Europaparlamentsvalet samt valet till kommuner och landsting och 8 % vid riksdagsvalet fordrades för att en kandidat skulle kunna ta sig förbi den rangordning som partierna hade fastslagit. Nu är det enligt motionärerna dags att ta steget fullt ut och renodla personvalsiden. Spärrgränserna bör tas bort.

I motion 2000/01:K401 av Matz Hammarström (mp) m.fl. föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om personval och kampanjbidrag (yrkande 16). Med ett ökat inslag av personval i valsystelet ökar, enligt motionärerna, riskerna för missbruk när det gäller kampanjbidrag till politiker. I Sverige har vi inte ens de minimibestämmelser om offentlig redovisning och bidragstak som är gällande i t.ex. USA. Det råder ett slags naiv tro på att regler är obehövliga eftersom inga större oegentligheter hittills har uppdagats. Ett regelverk behövs, enligt motionärerna. Hur valkampanjer finansieras är en alltför viktig sak för att överlämnas åt de fria marknadskrafternas spel.

Bakgrund

Enligt 3 kap. 1 § regeringsformen utses riksdagen genom fria, hemliga och direkta val. Vid sådant val sker röstning på parti med möjlighet för väljarna att avge särskild personröst.

En ny vallag (1997:157) trädde i kraft den 1 juni 1997. Enligt 1 kap. 1 § första stycket vallagen gäller lagen för val till riksdagen, val till landstings- och kommunfullmäktige samt för val till Europaparlamentet. Vid sådana val röstar väljarna, enligt andra stycket, på ett parti och har möjlighet att avge en särskild personröst. För att avge sin röst skall väljarna, enligt 9 kap. 2 § vallagen, för varje slag av val ta en valsedel för det parti de vill rösta på. Om de vill avge en särskild personröst skall de göra en markering för den kandidat som de helst vill se vald.

För varje mandat som ett parti fått i riksdagen skall en ledamot utses. Ordningen mellan kandidaterna skall enligt 18 kap. 38 § i första hand bestämmas på grundval av storleken på varje kandidats personliga röstetal. Personligt röstetal skall fastställas bara för en kandidat som fått särskilda personröster till ett antal av minst 8 % av partiets röstetal i valkretsen. Kan inte ett tillräckligt stort antal ledamöter utses enligt 38 §, skall ordningsföljden mellan kandidatnamnen inom varje parti bestämmas genom att ett jämförelsetal beräknas för dem med tillämpning av heltalsmetoden.

Vid val till landstingsfullmäktige skall, enligt 18 kap. 41 § vallagen, personligt röstetal bara fastställas för en kandidat som fått särskilda personröster till ett antal av minst 5 % av partiets röstetal i valkretsen, dock lägst 100 röster.

Vid val till kommunfullmäktige skall, enligt 44 §, personligt röstetal fastställas bara för en kandidat som fått särskilda personröster till ett antal av minst 5 % av partiets röstetal i valkretsen, dock lägst 50 röster.

I proposition 1996/97:70 s. 119 anförs följande om den modell för personvalssystem som regeringen föreslog.

Ett valsystem med ökat personvalsinslag enligt modellen utgår således allttjämt från ett val mellan partier. Det nya i förslaget är att väljarna också har möjlighet att markera *en* kandidat, inte flera, på valsedeln. Genom markeringen har väljarna avgett en särskild personröst. Systemet med personröstning är inte tvingande. Det står alltså väljarna fritt att inte markera någon kandidat och i stället godta partiets ordning av kandidaterna eller enbart rösta med en partimarkerad valsedel.

Konstitutionsutskottet underströk vid sin behandling av regeringens förslag till ny vallag behovet av en utvärdering av 1998 års val och anförde följande (bet. 1996/97:KU16 s. 11):

Den centrala valmyndigheten, dvs. Riksskatteverket, gör efter varje val en utvärdering. Enligt utskottets mening bör emellertid de första allmänna valen med personvalsinslag i full skala utvärderas särskilt noga. Detta bör ske i en form där det finns parlamentarisk representation. Ett viktigt moment i utvärderingen är att undersöka om personvalsinslaget i valsystemet fyllt sitt tänkta syfte att ge väljarna bättre möjligheter att påverka vilka som skall representera dem. Dessutom bör konstateras om personvalsmomenten haft effekter på urvalet av kandidater vad beträffar bl.a. kön eller ålder. 8-procentsspärrens inverkan på personvalsgenomslaget och frågan om huruvida ovidkommande ekonomiska faktorer påverkat utfallet av valet var, enligt utskottet, ytterligare skäl för en fördjupad uppföljning av 1998 års val.

Regeringen beslutade den 19 juni 1997 att tillkalla ett parlamentariskt sammansatt råd med uppgift att utvärdera reformen av det svenska valsystemet (dir. 1997:87). Rådet fick i uppdrag att utvärdera de tekniska, ekonomiska, organisatoriska och praktiska effekterna av det nya valsystemet. Rådet skall ägna särskild uppmärksamhet åt konsekvenserna av systemet ur ett demokratiskt perspektiv. De delar av valsystemet som i detta sammanhang skall undersökas är de som är nya i förhållande till äldre rätt. Särskilt gäller detta enligt direktivet bl.a. följande frågor. Den övergripande frågan och den som har störst betydelse för valsystemets funktionsduglighet i demokratin är om personvalssystemet leder till ökade kontakter mellan väljare och valda. Tanken med personvalsreformen är att väljarna skall ges bättre möjligheter att påverka vilka personer som skall representera dem. Ett viktigt moment i samband härmed är vilka effekter det nya systemet med personval har på frågan om vilka kandidater som besätter mandaten jämfört med det äldre där partiernas listor i princip avgjorde vem som utsågs.

Det som avgör väljarnas möjlighet att påverka vilken kandidat som utses i förhållande till partiernas nominering är, enligt direktiven, i första hand den

spärr som gäller för att personrösterna skall räknas för kandidaterna. I vallagen infördes en spärr för att hindra att små grupper skulle styra urvalet av de kandidater som blir valda på bekostnad av de väljare som kanske överlåter valet till partiernas interna nomineringsförfaranden. Utvärderingen bör, enligt direktiven, ta sin utgångspunkt i om dessa nivåer är de lämpligaste med hänsyn till syftet med spärrarna.

I uppdraget ligger enligt direktiven givetvis också en utvärdering av andra nya delar av valsystemet som t.ex. det nya förfarandet för framställning av röstlängder och röstkort samt utfallet av informationsinsatserna inför valet.

Utvärderingen innefattar också överväganden om det finns behov av ytterligare förenklingar av lagstiftningen. Det står enligt direktivet rådet fritt att ta upp också andra närliggande frågor som har anknytning till rådets utvärderingsuppdrag. Mot bakgrund av utvärderingen skall frågan om behovet av förändringar i valsystemet övervägas. Det står rådet fritt att inom de nu angivna ramarna lägga fram de författningsförslag som föranleds av utvärderingens resultat.

Rådet fick den 19 november 1998 tilläggsdirektiv (dir. 1998:99). Enligt dessa har rådet fått i särskilt uppdrag att bl.a. utvärdera om, och i så fall på vilket sätt, reformen av det svenska valsystemet påverkade valdeltagandet i 1998 års val.

Riksskatteverket (RSV) överlämnade i februari 1999 promemorian ”Erfarenheter från 1998 års allmänna val” till Justitiedepartementet. Under rubriken ”RSV:s information om personröstningen” skriver RSV följande:

En mening i RSV:s information: ”Nytt valsystem 1998 – Nu kan du personrösta” utsattes för viss kritik. RSV var när arbetet med broschyren påbörjades medveten om att inställningen till personröstningen kunde variera. RSV var därför noga med att studera de förarbeten som varit underlag för reformen och som fått en bred parlamentarisk förankring. Den kritiserade meningen återfinns i regeringens proposition 1996/97:70 sid 118 ”*Det står alltså väljarna fritt att inte markera någon kandidat och i stället godta partiets ordning av kandidaterna ...*”. Ett utkast till broschyren visades för partiernas kontaktpersoner mot RSV vid ett möte i november 1997. Därefter överlämnades broschyren till ett serviceföretag som testade den. Ett antal personer fick läsa den och senare komma till ett möte som leddes av serviceföretaget och där lämna synpunkter samt slutligen provrösta. Broschyren publicerades i maj 1998 på RSV:s hemsida och användes redan under våren på informationer och utbildningar för bl.a. journalister och partiföreträdare.

RSV har efter valet låtit Sifo göra en enkät bland väljarna om informationen om personröstningen nått fram. Enligt enkäten hade 74 % av väljarna uppmärksammat informationen. 83 % av dessa hade gjort det genom RSV:s kanaler (broschyren, TV-spot, radiotrailer). De som fått/sett informationen om personröstningen har i större utsträckning tyckt att det varit lättare att personrösta än andra som inte sett informationen.

Rådet för utvärdering av 1998 års val överlämnade i november 1999 delbetänkandet *Personval 1998 – En utvärdering av personvalsreformen* till Justitiedepartementet. I betänkandets sammanfattning skriver rådet bl.a. följande om personvalets genomslag i 1998 års val:

En förhoppning som funnits är att ett mer personinriktat valsysteem skall ge väljarna större möjlighet att påverka vem som skall representera dem och att systemet därmed skall bidra till att förbättra förhållandet mellan väljare och valda.

Rådet har vid sin bedömning i dessa frågor betonat att attitydförändringar och förändringar av beteendemönster till följd av konstitutionella reformer ibland kan vara svåra att urskilja i ett kort perspektiv. I vissa frågor har rådet därför fått nöja sig med att försöka skönja i vilken riktning utvecklingen kan komma att gå.

Andelen väljare som personröstade i riksdagsvalet år 1998 uppgick till 29,9 procent. Motsvarande siffror för val till kommun- och landstingsfullmäktige var 35,2 respektive 29,0 procent. Resultatet avviker inte dramatiskt från de bedömningar som gjordes under lagstiftningsarbetet. Enligt rådets uppfattning finns det mer som tyder på att personröstningen kommer att öka i omfattning än avta. Denna bedömning grundar sig bl.a. på att forskningsprojekt som genomförts visar att en övervägande del av väljarna uppfattat personvalsreformen som positiv och att andelen personröstande väljare i de kommuner där personval tillämpades på försök i 1994 års val ökat. Dessutom har på motsvarande sätt personröstningen tilltagit i valen till Europaparlamentet även om det låga allmänna valdeltagandet i dessa val gör att resultaten måste bedömnas med stor försiktighet.

Av riksdagens ledamöter är ca 25 procent personvalda. Motsvarande andel för kommun- och landstingsfullmäktige är 21,7 respektive 39,6 procent av ledamöterna. Frågan om vilken betydelse personrösterna har haft för urvalet av de kandidater som valts till riksdagen och fullmäktigförsamlingarna har debatterats efter valet. Vitt skilda uppfattningar har kommit till uttryck. En bidragande orsak till detta är sannolikt att flertalet av de valda ledamöterna haft en sådan listplacering att de ändå skulle ha blivit valda i det tidigare systemet. Väljarna har således i flertalet fall personröstat på kandidater som också partierna i första hand velat se invalda. Av riksdagsledamöterna är det 12 som valts in med frångående av listordningen. Motsvarande siffra för kommunfullmäktigvalet är 229. Rådet har uppfattningen att det i och för sig är önskvärt att det råder en samsyn mellan väljarna och partierna i personfrågor. I de fall uppfattningen skiljer sig åt måste dock valsystemet ge en rimlig möjlighet för väljarna att kunna påverka om systemet skall kunna göra anspråk att öppna upp för ett större väljarinflytande. Enligt rådets uppfattning visar resultatet av 1998 års val att balansen mellan väljarnas och partiernas inflytande fick en i vart fall godtagbar avvägning i de flesta, dock inte de största, valkretsarna. Skulle personröstningen öka i omfattning kommer med största sannolikhet en förskjutning att ske så att väljarinflytandet blir större.

Som nämnt är emellertid personvalssystemets genomslag i de största valkretsarna påtagligt lågt och personvalssystemet kan i detta avseende sägas lida av en demokratisk obalans som det är önskvärt att åtgärda.

Mot denna bakgrund och då ytterligare erfarenheter av systemet bör avvakts har rådet stannat för att nu inte förorda någon generell ändring av spärrnivåerna.

När det gäller frågan om kampanjfinansiering skriver rådet bl.a:

Mellan 10 och 20 procent av kandidaterna i val till riksdagen och kommunfullmäktige bedöms ha bedrivit någon form av personvalskampanj i 1998 års valrörelse. Valrörelsen kom dock inte att präglas nämnvärt av personvalet. Flertalet kampanjer bedrevs med små ekonomiska resurser. I riksdagsvalet stannade kostnaden i över 80 procent av fallen på 25 000 kr eller lägre. I valet till kommunfullmäktige kostade flertalet kampanjer mindre än 5 000 kr.

Den vanligaste finansieringskällan var bidrag från den egna partiorganisationen och därefter egna medel. Några fall av otillbörlig kampanjfinansiering har inte uppdagats och det finns inget som tyder på att ovidkommande ekonomiska faktorer inverkat på valresultatet. Enligt rådets bedömning är det för personvalssystemets framtida legitimitet viktigt att otillbörlig kampanjfinansiering inte förekommer. Härvidlag har partier och enskilda kandidater ett stort ansvar.

Rådet anser att öppenhet och frivillighet i frågor kring finansiering är ett bättre sätt att motverka avarter på området än tvingande reglering. Därför föreslås att riksdagsledamöterna får möjlighet att redovisa finansiering av personvalskampanjer i ett offentligt register. En ordning som bedöms kunna bli mönsterbildande för de kommunala valen.

I april 2000 träffades en överenskommelse mellan riksdagspartierna om att redovisningen av partiernas intäkter skall vara så öppen som möjligt. Det är enligt överenskommelsen rimligt att väljarna vet hur partierna finansierar sin verksamhet, samt hur enskilda kandidater finansierar sina personkampanjer. Överenskommelsen omfattar partiernas centrala verksamhet, men lokala och regionala organisationer samt sidoorganisationer uppmanas att följa detsamma. Beträffande ekonomiskt stöd från juridiska personer skall belopp och namn redovisas. När det gäller stöd från enskilda redovisas det totala beloppet samt antalet bidragsgivare. Överenskommelsen omfattar all verksamhet, även sådan som bedrivs i stiftelse-, bolags- eller annan form, och som kontrolleras av partiet. Partiernas bokslut skall utformas på sådant sätt att det så enkelt som möjligt går att utläsa hur verksamheten finansieras. Enskilda kandidater i allmänna val förväntas lämna motsvarande redovisning. Även indirekt stöd, t.ex. i form av stödannonsering, subventionering av annonskostnader, och personella resurser, skall så långt möjligt redovisas. Partiernas fastställda bokslut skall finnas tillgängliga för alla som önskar ta del av dem. Partiernas ekonomichefer eller motsvarande skall utveckla gemensamma redovisningsformer som gör det möjligt att uppfylla ovanstående överenskommelse.

Rådets delbetänkande *Personval 1998 – En utvärdering av personvalsreformen* har enligt vad utskottet inhämtat från Justitiedepartementet varit föremål för remissbehandling. Remisstiden gick ut den 1 oktober 2000. Materialet bereds för närvarande i Justitiedepartementet. Regeringen avser att i god tid före valet år 2002 överlämna en proposition till riksdagen. Avsikten är att eventuell ny lagstiftning skall kunna träda i kraft vid årsskiftet 2001/02.

Utskottets bedömning

När det gäller frågan om personval anser utskottet att ytterligare erfarenheter av systemet bör avvaktas innan utskottet föreslår några förändringar. Utskottet vill därför inte förorda någon ändring av t.ex. spärrnivåerna. Utskottet anser också att regeringens aviserade proposition bör avvaktas. Utskottet avstyrker motionerna 1999/2000:K206 yrkande 14, 1999/2000:K244 yrkande 2, 1999/2000:K245 yrkandena 1 och 3, 2000/01:K268 yrkande 1, 2000/01:K282 och 2000/01:K303 yrkande 2. Utskottet avstyrker också mot-

ionerna 1999/2000:K238, 2000/01:K303 yrkande 1 och 2000/01:K396 yrkande 4.

2000/01:KU7

När det gäller den centrala valmyndighetens information till väljarna om personvalet utgår utskottet från att informationen kommer att förbättras. Motion 1999/2000:K245 yrkande 2 får härigenom anses tillgodosedd och avstyrks.

I motionerna 1999/2000:K231 och 2000/01:K401 yrkande 16 tas frågan om kampanjbidrag i samband med personvalet upp. Rådet för utvärdering av 1998 års val anser att öppenhet och frivillighet i frågor kring finansiering är ett bättre sätt att motverka avarter på området än tvingande reglering. Därför föreslår rådet att riksdagsledamöterna får möjlighet att redovisa finansiering av personvalskampanjer i ett offentligt register. Enligt den överenskommelse som träffats mellan riksdagspartierna skall redovisningen av partiernas intäkter vara så öppen som möjligt. Överenskommelsen gäller både partiernas och enskilda kandidaters verksamhet. Utskottet anser att motionerna härigenom får anses tillgodosedda och avstyrks.

Valkretsindelning

Motionerna

I motion 1999/2000:K206 av Bo Lundgren m.fl. (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändrad valkretsindelning (yrkande 13). Den nuvarande valkretsindelningen går tillbaka till 1920-talet och följer i princip länens gränser. Nominerings- och valkretskommittén, som bl.a. hade i uppdrag att undersöka möjligheterna att dela de största riksdagsvalkretsarna, presenterade en alternativ valkretsindelning för de fyra största valkretsarna. Efter en djupare analys av vilka faktorer som kunde verka för ökade kontakter mellan väljare och valda fann kommittén att det fanns goda grunder att minska de största valkretsarna. Efter kommitténs valtekniska undersökningar drogs slutsatsen att några större förändringar inte var möjliga med hänsyn till nuvarande utformning av valsystemet, som utgår från en proportionell fördelning av mandaten. Skulle valkretsarnas antal öka i någon större omfattning bedömde kommittén att utjämningsmekanismen i valsystemet skulle bli otillräcklig. Valkretsarna har enligt motionärerna visat sig få stor betydelse för effekten i personvalsinslaget. I mindre valkretsar förefaller personvalet ha blivit mer levande än i större. Enligt motionärerna talar hittills vunna erfarenheter av personvalsinslaget för att valkretsindelningen bör reformeras. Kretsarna bör inte vara större än att personvalet blir reellt i kontakten mellan väljare och valda.

I motion 1999/2000:K227 av Jan Backman (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en översyn av valkretsindelningen i Skåne inför valet år 2002. Vid 1998 års riksdagsval var Skåne indelat i fyra valkretsar. Vid 1998 års landstingsval var Skåne indelat i sex valkretsar. Gränserna mellan valkretsarna sammanfaller delvis, men vissa kommuner tillhörde olika valkretsar i de två valen. Detta skapade förvirring och osäkerhet hos väljarna och merarbete i partiorganisationerna. Dagspressannonseringen och utdelningen av

hushållsförändelser fick detaljplaneras så att rätt kandidater presenterades för rätt väljargrupp. Det är enligt motionären viktigt att klargöra om några förändringar är nödvändiga inför valen år 2002.

I motion 2000/01:K302 av Karin Enström (m) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts *dels* om att införa enmansvalkretsar i val till riksdagen (yrkande 1), *dels* om att Stockholms län skall bli ett försöksområde för enmansvalkretsar (yrkande 2). I flera valkretsar är det nästintill omöjligt att kunna bli personvald. Framför allt i storstadsregionerna såsom Stockholm, Göteborg och Malmö är det svårt att kunna bli personvald. Orsaken är helt enkelt att det krävs otroligt många röster för att kunna bli personvald. I Stockholms län t.ex. rör det sig om uppåt 20 000 kryss för de större partiernas kandidater. Det måste vara väljaren och inte partiorganisationen som är uppdragsgivaren. Enmansvalkretsar skulle enligt motionären innebära att representanterna är valda i första hand som personer med ett eget personligt mandat och ett lika tydligt ansvar inför sina väljare. Stockholms län som på grund av sin befolkningsstorlek är ett av de mest tydliga exemplen på svårigheterna att få genomslag för personval borde enligt motionären bli ett försöksområde för enmansvalkretsar.

I motion 2000/01:K335 av Per Bill (m) föreslås att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att riksdagskandidater endast får ställa upp i en valkrets (yrkande 1) och att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att de större valkretsarna i storstadsregionerna delas in i samma valkretsar som landstingen (yrkande 2). Personvalet bör enligt motionären få större möjligheter att påverka vilka representanter som skall sitta i riksdag, kommuner och landsting. Tyvärr visade det sig att det fanns flera orsaker till att personvalet inte fick det genomslag som det förtjänar. Regler borde förhindra att mer namnkunniga och kända namn kandiderar i flera valkretsar, något som skedde under senaste valet, vilket fick som följd att personvalsmöjligheterna i realiteten försvann för många kandidater. I stora valkretsar var det svårt att få genomslag för personvalsmöjligheterna. Avståndet mellan väljare och deras företrädare är för stor. De flesta vet inte vilka som företräder dem i riksdagen. I Stockholms län t.ex. krävs det nästan 20 000 personröster för att kunna bli personvald i de större partierna. Mindre valkretsar i dessa stora valkretsar skulle enligt motionären kunna minska avståndet mellan väljare och företrädare. Införande av samma valkretsar i riksdagen som i landstinget borde i de större riksdagsvalkretsarna kunna minska detta avstånd och ge personvalsmöjligheterna chansen den förtjänar.

I motion 2000/01:K337 av Birgitta Carlsson (c) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att byta namn på Västra Götalands östra valkrets till Skaraborg. När beslutet fattades att bilda regionen Västra Götaland, av de tre landskapen Bohuslän, Dalsland och Västergötland, gjordes många stora och omvälvande förändringar. En förändring som motionären tycker var onödig var att byta namn till Västra Götalands östra valkrets. Valkretsen har samma gränser som gamla Skaraborgs län, förutom Habo och Mullsjö som valde att gå över till Jönköpings län. Skaraborg är ett gammalt namn på länet. Ett bra sätt att använda namnet Skaraborg i framtiden är enligt motionären att ändra namnet på valkretsen.

Bakgrund

För val till riksdagen är riket, enligt 3 kap. 6 § regeringsformen, indelat i valkretsar. Mandaten i riksdagen utgörs av 310 fasta valkretsmandat och 39 utjämningsmandat. En valkrets är enligt 2 kap. 1 § vallagen ett geografiskt avgränsat område för vilket det skall väljas ledamöter till den beslutande församling som valet gäller. De fasta valkretsmandaten i riksdagen fördelas mellan valkretsarna på grundval av en beräkning av förhållandet mellan antalet röstberättigade i varje valkrets och antalet röstberättigade i hela riket. Fördelningen fastställs för fyra år i sänder. Landet är indelat i 29 valkretsar och de motsvarar i princip länsindelningen. Stockholms län utgör dock två valkretsar, Skåne län fyra valkretsar och Västra Götalands län fem valkretsar.

Efter valet fördelas de fasta mandaten i varje valkrets proportionellt mellan partierna efter deras röstetal i valkretsen. Utjämningsmandaten fördelas i princip så att mandatfördelningen mellan partierna blir proportionell mot partiernas röstetal i hela landet.

Vid val till landstingsfullmäktige skall landsting delas in i valkretsar. En valkrets skall enligt 2 kap. 3 § vallagen omforma en eller flera kommuner, om inte något annat följer av 4 § andra stycket. En valkrets bör enligt 4 § första stycket utformas så att den kan beräknas få minst åtta fasta valkretsmandat. Valkretsen bör ha en sammanhängande gränslinje. En del av en kommun får enligt 4 § andra stycket bilda en valkrets tillsammans med en annan kommun, en del av en annan kommun eller delar av andra kommuner, om valkretsen annars inte kan beräknas få minst åtta fasta valkretsmandat. En kommun får också delas in i två eller flera valkretsar, om man på så sätt kan uppnå en lämpligare valkretsindelning. Indelningen i valkretsar för val till landstingsfullmäktige skall beslutas av fullmäktige. Länsstyrelsen skall enligt 3 kap. 6 § vallagen besluta om hur många fasta valkretsmandat som varje valkrets skall ha.

Rådet för utvärdering av 1998 års val har i sitt delbetänkande Personval 1998 – En utvärdering av personvalsreformen (SOU 1999:136) tagit upp frågan om rätten att kandidera i flera valkretsar i riksdagsvalet. Bakgrunden till rådets förslag var effekterna av att Alf Svensson (kd) i 1998 års val i de flesta valkretsarna var förstanamn på den lokala listan samtidigt som partiets rikslista med Alf Svensson som toppnamn i tre valkretsar konkurrerade med lokala listor. Rådet anför bl.a:

Rådet har diskuterat möjligheten att införa en regel i vallagen som innebär att en kandidat får ställa upp i endast en valkrets. En möjlighet vore att återinföra s.k. bostadsband. En kandidat skulle då vara valbar endast i den valkrets som han eller hon var folkbokförd i. En regel av det slaget skulle dock innebära en relativt stor begränsning av partiernas möjlighet att lansera kandidater efter eget gottfinnande. En annan modell som ger partierna större frihet i detta avseende är att föreskriva att en kandidat inte får kandidera mer än i en valkrets men att partierna har frihet att avgöra i vilken krets. En sådan regel

finns i t.ex. det norska valsyste­met som bygger på officiella valförberedelser. I ett sådant system är det inte lagtekniskt komplicerat att tillskapa en regel som innebär att en kandidat endast får kandidera i en valkrets, eftersom samtliga partier som avser att delta i val skall anmäla detta i förväg och dessutom anmäla samtliga kandidater, varvid man också anmäler i vilken krets den enskilde kandidaten skall ställa upp. Det är då inte svårt att införa en bestämmelse som reglerar situationen att en kandidat trots allt kandiderar i mer än en valkrets. Det som ligger närmast till hands är att personröster som avges för kandidaten i en krets där han eller hon inte är anmäld blir betraktade som ogiltiga.

Nu finns det som bekant inte någon motsvarande obligatorisk anmälnings­skyldighet i den svenska valordningen. Om man skulle kräva att alla kandidater i förväg anmäler i vilken valkrets de skall delta innebär detta i praktiken ett avskaffande av den fria nomineringsrätten. En sådan ordning borde i konsekvensens namn också leda till ett krav på att samtliga partier i förväg anmäler deltagande i val. Sammantaget skulle detta innebära en övergång till officiella valförberedelser i Sverige. Även om de omedelbara följderna av en sådan ordning sannolikt inte skulle uppfattas som alltför mycket avvikande från de nuvarande reglerna så är det en förändring av principiellt stor betydelse. Dessutom är det mycket som talar för att en övergång till officiella valförberedelser bör föranleda en annorlunda definition av partibegreppet i regeringsformen. Rådet har som nämnts i annat sammanhang inte ansett sig böra föra fram ett förslag till officiella valförberedelser.

En något mindre ingripande reglering är att föreskriva att en kandidat bara får kandidera i en valkrets och att införa en särskild ordning för den situationen att kandidaten ändå ställer upp i mer än en valkrets. En sådan särskild ordning skall då avgöra a) om personrösterna på kandidaten alls skall beaktas trots att kandidaten brutit mot regeln att kandidera i mer än en valkrets eller b) vilken valkrets som skall komma i fråga om kandidaten skall få tillgodoräkna sig röster i någon valkrets. Oavsett hur man går till väga beträffande frågorna under a och b innebär det en risk för att, om en kandidat av ett eller annat skäl kommer att stå i flera valkretsar, personröster som väljare har avgett på honom eller henne blir ogiltiga. Rådet har därför kommit fram till att det för närvarande mest ändamålsenliga sättet att komma åt problemet är att i vallagen införa en bestämmelse av normativ karaktär som innebär att en kandidat i riksdagsvalet bör förekomma i endast en valkrets. Skulle det ändå förekomma att en kandidat tar plats i mer än en krets får dubbelvalsavveckling ske i enlighet med de nuvarande reglerna.

Genom att bestämmelsen tas in i lagen kommer den att få spridning bl.a. genom den officiella valinformationen och valmyndigheternas information till partierna. Det framstår inte som sannolikt att något av de etablerade partierna medvetet skulle lansera kandidater i strid med vallagens rekommendation.

Regeringen beslutade i mars 2000 att 1999 års författningsutredning (Ju 1999:13) skulle få i särskilt uppdrag att bl.a. överväga om de tre största valkretsarna bör minskas. I direktiven (dir. 2000:21) skriver regeringen följande när det gäller behovet av översyn:

Vid 1998 års val tillämpades för första gången fullt ut det nya valsyste­met med möjlighet för väljarna att avge en särskild personröst. Syftet med personvalsinslaget är att väljarna skall ges bättre möjligheter att påverka vilka som skall representera dem.

För att göra en avvägning mellan partiernas och väljarnas inflytande över vilka kandidater som skall bli valda har det införts en spärr för personröster-

na. Enligt 18 kap. 38 § vallagen skall personligt röstetal för en kandidat fastställas bara om denne fått särskilda personröster till ett antal av minst åtta procent av partiets röstetal i valkretsen.

Som har framgått ovan varierar valkretsarnas storlek i fråga om antalet röstberättigade. De två största valkretsarna, Stockholms län och Stockholms kommun, hade vid 1998 års val 730 000 respektive 550 000 röstberättigade. De två näst största valkretsarna, Göteborgs kommun och Östergötlands län, hade 340 000 respektive 310 000 röstberättigade. Övriga valkretsar hade mellan 100 000 och 250 000 röstberättigade med undantag av Gotlands län som hade 44 000 röstberättigade.

Erfarenheterna från 1998 års val visar att andelen kandidater som har blivit valda på personröster är lägre i de största valkretsarna än i flertalet övriga valkretsar. Den främsta orsaken till detta torde vara att spärren på åtta procent motsvarar ett så högt antal röster att det är svårt för andra än välkända kandidater, t.ex. partiledarna i de större partierna, att samla tillräckligt många röster för att komma över spärren.

Rådet för utvärdering av 1998 års val har i sitt delbetänkande Personval 1998 En utvärdering av personvalsreformen (SOU 1999:136) övervägt frågan om spärrnivån bör sänkas men stannat för att så inte bör ske. Rådet anför i betänkandet att personvalssystemets genomslag i de största valkretsarna var påtagligt lågt och att personvalssystemet på grund av detta kan sägas lida av en demokratisk obalans som det är önskvärt att åtgärda. Rådet föreslog dock inga förändringar av valkretsindelningen bl.a. på grund av att sådana ändringar kan komma att aktualisera ändringar i regeringsformen.

Mot denna bakgrund finns det skäl att nu överväga om de tre största valkretsarna bör minskas. Som utgångspunkt för uppdraget gäller att valkretsarna bör vara geografiskt sammanhängande och att deras gränser inte bör skära kommun- eller länsgränser.

1999 års författningsutredning skall i denna del redovisa sitt arbete senast den 30 april 2002.

Utskottets bedömning

1999 års författningsutredning har fått i särskilt uppdrag att bl.a. överväga om de tre största valkretsarna bör minskas. De problem som tas upp i motionerna 1999/2000:K206 yrkande 13 och 2000/01:K335 yrkande 2 har samband med valkretsarnas storlek. Utskottet anser att resultatet av utredningens arbete bör avvaktas och avstyrker därför motionerna. Utskottet anser att även motionerna 1999/2000:K227 och 2000/01:K337 bör avstyrkas.

Utskottet, som inte är berett att föreslå införande av enmansvalkretsar, avstyrker motion 2000/01:K302 yrkandena 1 och 2.

När det gäller frågan om en kandidat i riksdagsvalet endast skall få ställa upp i en valkrets har Rådet för utvärdering av 1998 års val kommit fram till att det för närvarande mest ändamålsenliga sättet att komma åt problemet är att i vallagen införa en bestämmelse av normativ karaktär som innebär att en kandidat i riksdagsvalet bör förekomma i endast en valkrets. Utskottet menar att om en sådan begränsning av den fria nomineringsrätten övervägs kan den inte göras utan mer genomgripande analyser. Även om det kan tyckas olyckligt att en och samma person kandiderar i ett stort antal valkretsar och därmed försvårar bedömningen av valhandlingens effekt vad gäller personrösten, kan det enligt utskottet finnas legitima skäl för ett parti att nominera en

kandidat i fler än en valkrets. Det kan också ifrågasättas om rådets förslag till normativ, men inte absolut bindande, lagstiftning är en lagtekniskt lämplig lösning. Utskottet vill emellertid inte föregripa beredningen i Regeringskansliet av förslaget. Utskottet avstyrker därför motion 2000/01:K335 yrkande 1.

Kommunala utjämningsmandat

Motionen

I motion 1999/2000:K209 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att införa utjämningsmandat vid kommunfullmäktigval. Många av Sveriges kommuner består av flera valkretsar. Mandatfördelningen efter ett val kan enligt motionären ge ett parti "otillbörligt" bra utdelning om antalet röster fördelat på samtliga partier fallit på ett visst sätt i en valkrets, medan ett annat parti kan förlora mycket genom att i båda valkretsarna ligga precis under för att få ytterligare ett mandat. Hade det i kommunerna funnits utjämningsmandat hade detta inte kunnat ske. Det totala kommunala valresultatet, dvs. ett partis totala antal röster i en kommun, hade fått genomslag. I kommuner med två eller flera valkretsar bör därför, enligt motionären, utjämningsmandat införas.

I motion 2000/01:K268 av Ingvar Svensson m.fl. (kd) föreslås att riksdagen begär att regeringen lägger fram lagförslag så att utjämningsmandat införs i valkretsindelade kommuner inför valet 2002 (yrkande 3). Nuvarande system i de större kommunerna inbjuder enligt motionärerna gärna till manipulation med valkretsindelningar och/eller antalet mandat i kommunfullmäktige. Ett alternativ till den nuvarande situationen är att införa utjämningsmandat i valkretsindelade kommuner. Riksdagen bör enligt motionärerna begära ett förslag från regeringen om utjämningsmandat i valkretsindelade kommuner så att de kan träda i kraft inför valet 2002.

Bakgrund

Vid val till kommunfullmäktige är kommunen enligt 2 kap. 6 § första stycket vallagen en valkrets, om inte något följer av andra stycket. Om en kommun har fler än 6 000 personer som har rösträtt, får kommunen enligt andra stycket delas in i två eller flera valkretsar. Om det finns fler än 24 000 som har rösträtt i en kommun, eller om det för kommunen skall utses minst 51 fullmäktige, skall kommunen delas in i två eller flera valkretsar. En kommun som har färre än 6 000 personer som har rösträtt får delas in i två eller flera valkretsar bara om det finns synnerliga skäl därför att kommunen sträcker sig över ett betydande geografiskt område eller har andra geografiska förhållanden som motiverar en sådan indelning.

Indelningen i valkretsar för val till kommunfullmäktige skall enligt 2 kap. 9 § vallagen beslutas av fullmäktige. För att gälla skall beslutet vara fastställt av länsstyrelsen.

Kommunfullmäktige skall, enligt 3 kap. 7 § vallagen, besluta om hur många mandat som fullmäktige skall ha. Detta regleras i 5 kap. 1 § kommunallagen (1991:900). Samtliga mandat i fullmäktige är fasta mandat. Om en kommun är indelad i flera valkretsar skall länsstyrelsen besluta om hur många mandat som varje valkrets skall ha.

Frågan om att införa ett mer proportionellt system också för val till kommunfullmäktige har utretts flera gånger utan att det lett till lagstiftning. Senast övervägdes frågan av 1993 års vallagskommitté. Kommittén kunde inte enas i frågan, och detta hade sin orsak i olika synsätt i fråga om behovet av att komplettera ett kommunproportionellt system med småpartispärr och delade meningar om det angelägna i att ha likartade system för val till landstings- och kommunfullmäktige. Kommittén valde därför att avstå från att lägga fram ett förslag.

Regeringen gjorde bedömningen att det inte borde införas utjämningsmandat för val till kommunfullmäktige. Inte heller föreslog regeringen införande av någon småpartispärr (prop. 1996/97:70 s. 161). Konstitutionsutskottet delade regeringens uppfattning (bet. 1996/97:KU16 s. 25) och avstyrkte en motion med yrkande om ett tillkännagivande till regeringen om bl.a. att införande av utjämningsmandat i kommunfullmäktigevalen borde bli föremål för förnyad beredning.

I betänkande 1998/99:KU17 behandlade utskottet flera motioner med yrkande om att utjämningsmandat borde införas i kommunfullmäktigevalen. Utskottet hänvisade i sin bedömning till att frågan om att införa ett mer proportionellt system för val till kommunfullmäktige genom införande av utjämningsmandat hade utretts flera gånger utan att det lett till lagstiftning. Mot bakgrund av att 1993 års vallagskommitté inte hade kunnat enas i denna fråga gjorde regeringen i propositionen med förslag till ny vallag bedömningen att det inte borde införas utjämningsmandat för val till kommunfullmäktige. Regeringen föreslog inte heller införande av någon småpartispärr. Konstitutionsutskottet delade regeringens uppfattning. Utskottet gjorde i betänkandet ingen annan bedömning. Utskottet ansåg att man bör hålla fast vid det system som gäller. Någon ny utredning av frågan behövdes enligt utskottet inte heller. Utskottet avstyrkte därför samtliga motioner.

Utskottets bedömning

Frågan om att införa kommunala utjämningsmandat har utretts flera gånger utan att det lett till lagstiftning. Utskottet har tidigare gjort bedömningen att utjämningsmandat inte borde införas för val till kommunfullmäktige samt att man borde hålla fast vid det system som gäller. Utskottet som i dag inte gör någon annan bedömning avstyrker motionerna 1999/2000:K209 och 2000/01:K268 yrkande 3.

Motionen

I motion 1999/2000:K210 av Marietta de Pourbaix- Lundin (m) hemställs att riksdagen beslutar om sådan ändring i vallagen att blanka röster redovisas som blankröster i enlighet med vad som anförts i motionen. Enligt 18 kap. 10 § vallagen är en röst ogiltig om den saknar partibeteckning eller har mer än en partibeteckning eller har kännetecken som uppenbart gjorts med avsikt. De spärrar vi har på fyra procent av antalet röster i hela landet eller tolv procent i en valkrets gör att partier som inte når upp till detta redovisas i kategorin "övriga partier". Vid 1998 års val röstade 137 176 personer på "övriga partier" medan antalet ogiltiga valsedlar var 113 446 stycken. Enligt uppgift från RSV är flertalet av de ogiltiga valsedlarna blanka. De som röstar blankt har tagit sig till vallokalen för att rösta. En ärligare redovisning av valresultat vore enligt motionären att redovisa blankröster som just blankröster och de som är ogiltiga av andra skäl som ogiltiga.

Bakgrund

Enligt 18 kap. 10 § vallagen är en valsedel ogiltig om den saknar partibeteckning. Sådana valsedlar redovisas inte särskilt i den offentliga valstatistiken utan ingår i gruppen "ogiltiga valsedlar". I riksdagsvalet 1998 uppgick antalet ogiltiga valsedlar till omkring 113 500 och enligt RSV var minst 99 % av dessa ogiltiga på grund av att de saknade partibeteckning.

Rådet för utvärdering av 1998 års val har i betänkandet Personval 1998 (SOU 1999:136) inte funnit anledning att inom ramen för sitt uppdrag närmare analysera frågan utan anser att den får övervägas i annat sammanhang.

Regeringen beslutade i mars 2000 om tilläggsdirektiv till 1999 års författningsutredning (dir. 2000:21). I direktiven får utredningen i särskilt uppdrag att bl.a. överväga vilken giltighet valsedlar som saknar partibeteckning skall ha. När det gäller behovet av en översyn skriver regeringen följande:

Det har framförts krav på att de valsedlar som saknar partibeteckning skall betraktas som giltiga eller att de i vart fall skall redovisas särskilt. Grunden för detta torde vara att man anser att den väljare som röstat blankt utfört en aktiv valhandling för att ge uttryck för sitt missnöje med det politiska systemet. Det har också föreslagits att de valsedlar som saknar partibeteckning skulle kunna ingå i underlaget för att bestämma olika spärrnivåer, t.ex. spärren mot små partier i riksdagsval eller spärren för tilldelning och utläggning av fria valsedlar. Ett sådant system skulle i första hand få effekter för små partier. Rådet för utvärdering av 1998 års val har i betänkandet Personval 1998 En utvärdering av personvalsreformen (SOU 1999:136) anført att frågan om de blanka rösterna bör övervägas.

Regeringen anser mot denna bakgrund att det finns skäl att överväga vilken giltighet valsedlar som saknar partibeteckning skall ha.

1999 års författningsutredning skall i denna del redovisa sitt arbete senast den 30 april 2002.

Utskottet anser att frågan om hur valsedlar som saknar partibeteckning skall behandlas är synnerligen viktig. Utskottet anser emellertid att resultatet av 1999 års författningsutrednings arbete bör avvaktas. Utskottet avstyrker motion 1999/2000:K210.

Valproceduren

Motionen

I motion 1999/2000:K236 av Karl-Göran Biörsmark (fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förenklad och förbättrad valproceduren vid de allmänna valen (yrkande 1), om rak och tydlig information i samband med distribution av röstkort (yrkande 2) och om distribution av valsedlar i samband med utsändandet av röstkort (yrkande 3). Själva valförfarandet är en av flera processer som formar det demokratiska samhället och utgör en väsentlig del i själva demokratibygandet. Det är enligt motionären viktigt att medborgarna inte upplever valförfarandet som byråkratiskt och krångligt. Regeringen bör ges i uppdrag att utreda möjligheterna att förenkla procedurerna i de allmänna valen för att på så vis underlätta för samt entusiasmera väljarna att utnyttja sin rösträtt. Det är många väljare som känner sig osäkra på hur de allmänna valen fungerar och vad röstningen egentligen innebär. Problemet kan enligt motionären möjligen undanröjas genom opartisk information om vad de politiska institutionerna och församlingarna har för uppdrag etc. Denna information skulle med fördel kunna ske samtidigt med distributionen av röstkort. Alla partier har inte möjlighet att skicka ut valsedlar till samtliga hushåll och ibland inträffar det att valsedlar saknas på postkontor. En möjlighet att minska risken att väljarna inte får tillgång till valsedlar är att man från offentligt håll distribuerar valsedlar. Kanske detta skulle kunna ske i samband med att röstkortet distribueras till samtliga valberättigade.

Bakgrund

Regeringen beslutade i februari 2000 att tillkalla en särskild utredare för att göra en teknisk och administrativ översyn av delar av valsystemet. Utredaren skall lämna förslag till de författningsändringar och andra åtgärder som utredaren anser vara behövliga. Av direktiven (dir. 2000:10) framgår att utredningsarbetets övergripande syfte är att skapa så goda praktiska förutsättningar som möjligt för väljarna att rösta. Valadministrationen ansvarar för att väljarna i alla röstningslokaler har tillgång till valsedlar med partibeteckning för de partier som vid något av de två senaste valen har fått mer än en procent av rösterna i hela landet. Vid 1999 års val till Europaparlamentet omfattades de sju riksdagspartierna och Sarajevolistan av denna förmån. Vid val till Europaparlamentet, då hela landet utgör en valkrets, skulle det enligt RSV vara möjligt för valadministrationen att i alla röstningslokaler inom landet lägga ut namnvalsedlar i stället för valsedlar med bara partibeteckning för de partier som omfattas av förmånen. Förutsättningarna för detta är enligt

RSV dels att varje parti deltar i valet med endast en namnvalsedel, dels att partierna lämnar in sina beställningar av valsedlar vid en något tidigare tidpunkt, som RSV i så fall måste fastställa. Vid 1999 års val hade ett av partierna två valsedlar. Enligt direktiven skall utredaren överväga om den centrala valmyndigheten vid kommande val till Europaparlamentet skall ansvara för att väljarna har tillgång till namnvalsedlar för de partier som vid något av de senaste två valen fått mer än en procent av rösterna i landet dels i varje röstningslokal i landet, dels hos utlandsmyndigheterna. Utredaren skall också överväga om den centrala valmyndigheten skall bifoga sådana namnvalsedlar till materialet för brevröstning. Slutligen skall utredaren överväga vilka andra förändringar, t.ex. vad gäller sista dag för partiernas beställning av valsedlar, ett sådant ansvar kan föranleda. Utredaren skall när det gäller frågan om var den centrala valmyndigheten i framtiden skall vara placerad bilda sig en uppfattning om hur en lämplig framtida organisation bör se ut och föreslå de ändringar som behövs. Utredaren skall i sammanhanget också klargöra i vilken utsträckning valmyndigheten skall svara för aktiv information och uppmaningar till väljarna att rösta samt bedöma vilket IT-stöd som kan komma att krävas i framtiden. Utredningsuppdraget skall vara avslutat senast den 31 december 2000.

Utskottets bedömning

Den utredare som skall göra en teknisk och administrativ översyn av delar av valsystemet har som övergripande syfte att skapa så goda praktiska förutsättningar som möjligt för väljarna att rösta. Utredaren skall bl.a. klargöra i vilken utsträckning valmyndigheten skall svara för aktiv information och uppmaningar till väljarna att rösta. Utskottet, som anser att resultatet av kommitténs arbete bör avvaktas, avstyrker motion 1999/2000:K236 yrkan-dena 1–3.

Möjligheten att rösta, elektronisk röstning, m.m.

Motionerna

I motion 1999/2000:K228 av Anders Sjölund (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om elektronisk röstning för utlandssvenskar. Som ett led i ambitionen att öka röstetalen i de allmänna valen finns, enligt motionären, anledning att se över det system som gäller vid utlandsröstning. Riksskatteverket sänder inför varje val ut en särskild katalog "Att rösta i utlandet" till alla som är röstberättigade, med information om röstning, adresser och tider m.m. De adresser och tider som anges i katalogen är för många röstberättigade svåra att anpassa sig till med hänsyn till arbete, långa avstånd och andra åtaganden. Med de snabbt växande elektroniska kommunikationsmöjligheterna vore det lämpligt att utnyttja dessa för en enkel och tillgänglig väg för utlandssvenskars röstande i allmänna val.

I motion 1999/2000:K246 av Karin Pilsäter (fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skapa

möjligheter att rösta via Internet. I senaste Europavalet var valdeltagandet mycket lågt. Förklaringarna till detta är naturligtvis många och mycket komplicerade. Några mer jordnära och vardagliga synpunkter är att själva röstprocessen skulle kunna förenklas. I en kommitté skall personvalet och valsystemet utvärderas och förbättras. Något som då borde tas upp till behandling är på vilka sätt man kan underlätta och modernisera själva röstförandet. Att kunna sätta sig hemma vid köksbordet och bestämma sig för både parti och sin personvalskandidat och sedan via Internet kunna fullfölja sin valhandling bör enligt motionären vara ett mål. Säkerheten och tekniken är utvecklad för att kunna betala räkningar och flytta pengar via nätet med hjälp av säkerhetskoder. Procedur för detta bör arbetsgruppen enligt motionären ta fram så att vi i nästa val skall kunna rösta lättare.

I motion 1999/2000:K340 av Christina Axelsson och Carina Moberg (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att säkerställa möjligheterna att förhandsrösta och att rösta utanför valdistriktet samt att öka valdeltagandet. En anledning till minskat röstdeltagande kan enligt motionärerna vara tillgången till röstlokal. Fler och fler väljer att rösta på andra tider än på själva valdagen. I vallagen står att ett postkontor per kommun skall ta emot poströster, men i de allra flesta kommuner har fler än ett kontor tagit emot poströster. Men postkontoren blir allt färre till förmån för andra lösningar och då minskar också antalet tillfällen att avlägga rösten. För att säkerställa att åtminstone tillgången på platser att rösta i och möjligheter att rösta i tid inte minskar måste enligt motionärerna nya vägar öppnas. Regeringen bör tillsätta en utredning för att finna nya möjligheter, såväl platser som tekniker, för att få fler att rösta i kommande val.

I motion 1999/2000:K236 av Karl-Göran Biörsmark (fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om postens roll och ansvar vid de allmänna valen (yrkande 4). Postens roll och ansvar för valproceduren måste enligt motionären tydliggöras om posten även fortsättningsvis skall stå för denna service i de allmänna valen. Direktinformationen till hushållen kan förbättras och utökas. Alla partier har inte möjlighet att skicka ut valsedlar till samtliga hushåll och ibland inträffar det att valsedlar saknas på postkontor. En möjlighet att minska risken för att väljarna inte får tillgång till valsedlar är enligt motionärerna att man från offentligt håll distribuerar valsedlar.

I motion 1999/2000:K249 av Karin Pilsäter (fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillgänglighet till poströstning. I senaste EU-valet var antalet vallokaler på posten lägre än någonsin. Skälen till att vissa postkontor inte tog emot röster varierade, alltifrån olämpliga lokaler till att innehavaren var politiskt aktiv har angivits. Detta är enligt motionären oacceptabelt. Systemet med poströstning bygger på ett fullständigt förtroende för posten som utförare. Då måste posten garantera att poströstning kan genomföras överallt och på ett förtroendefullt sätt. Den arbetsgrupp som regeringen tillställer för att utvärdera valfrågor bör enligt motionären få i uppdrag att särskilt utvärdera poströstningen och finna former för att garantera att det går att poströsta oavsett den lokala postföreträdarens uppfattning om tillgänglighet till demokratin.

I motion 1999/2000:K235 av Henrik S Järrel (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet dels av en ändring av valdagens öppethållandtider (yrkande 1), dels av en översyn av valdagens öppethållandtider vilken bör göras utan dröjsmål i lämpligt utredningssammanhang (yrkande 2). En vallokal skall hållas öppen mellan klockan 08.00 och 20.00. Från den huvudregeln kan endast RSV göra undantag för vallokaler i enskilda valdistrikt. De svenska väljarna röstar i allt större utsträckning i förväg på posten. Man kan fråga sig om det är rimligt att öppna vallokalerna långt innan de flesta vill komma och avge röster. Senast detta blev tydligt var vid valet till Europaparlamentet. I många vallokaler kom det endast två eller tre och röstade under hela den första timmen. Mycket talar enligt motionären för att det skulle räcka om man öppnade vallokaler först klockan 09.00 på morgonen. En översyn av valdagens öppethållandtider skulle i direktiv kunna åläggas en framtida utredning om skilda valdagar för riksdags- respektive kommun- och landstingsval.

Bakgrund

Utskottet behandlade i betänkande 1998/99:KU17 motioner om utlandssvenskars röstning och om möjligheten att skapa en digital valkrets för utlandssvenskar. Utskottet hänvisade till att Riksskatteverket i sin utvärdering efter 1998 års val skulle ta upp frågan hur svenskars möjlighet att rösta utomlands fungerat. Utskottet som i och för sig ansåg att det vore intressant med en möjlighet att utnyttja den nya tekniken även i valsammanhang fann emellertid att tiden ännu inte var mogen för ett sådant initiativ och avstyrkte motionerna.

Riksskatteverket (RSV) överlämnade i februari 1999 promemorian *Erfa-reheter från 1998 års allmänna val* till Justitiedepartementet. I promemorian anför RSV följande under rubriken "Utlandsröster".

Med den ökade internationaliseringen befinner sig alltfler svenskar utomlands under kortare eller längre tid. Fler ungdomar studerar utomlands. Antalet ambassader och konsulat där röstmottagning kan ske har däremot minskat något. Även om fler röstmottagningsställen skulle kunna öppnas kommer ett stort antal svenskar alltid att befinna sig på orter där det inte är någon röstmottagning. RSV och Utrikesdepartementet får varje val motta kritik från svenska medborgare som vill vara med i valet men som av praktiska skäl inte kan rösta eftersom de befinner sig alltför långt från något röstmottagningsställe. Många vill använda sig av möjligheten att rösta med bud. Den används säkert också av en del även om det inte står i överensstämmelse med gällande lag. Utlandssvenskarnas möjlighet att rösta borde därför underlättas. RSV vill därför väcka frågan om inte brevröstning skulle kunna införas i hela världen som ett alternativ till röstning på utlandsmyndigheter.

Rådet för utvärdering av 1998 års val anför i sitt slutbetänkande Valdelta-gande och Europaparlamentsval (SOU 2000:81) att det enligt rådets uppfattning kan finnas anledning att inför nästa Europaparlamentsval pröva frågan om en försöksverksamhet med möjligheter till IT-röstning och utökad brevröstning.

Regeringen beslutade i februari 2000 att tillkalla en särskild utredare för att göra en teknisk och administrativ översyn av delar av valsystemet. Utredaren skall lämna förslag till de författningsändringar och andra åtgärder som utredaren anser vara behövliga. Hela regelverket avseende förtidsröstning på posten och andra särskilda röstmottagningsställen inom landet bör enligt direktiven (dir. 2000:10) ses över. Det är, enligt direktiven, angeläget att varje väljare har en plats att rösta på inom rimligt avstånd och att regelverket tydligt anger vem det är som har ansvaret för detta. Det bör övervägas om det övergripande ansvaret för att väljaren har en tillräckligt god tillgång till vallokaler bör ligga på kommunerna. Det bör också övervägas vilka lösningar som kan finnas för att kompensera en förmodad nedläggning av postkontor runt om i landet. Utredningen skall omfatta möjligheten av att ”poströsta” i vallokal dvs. att rösta i en annan vallokal än den egna på valdagen, möjligheterna för valnämnderna att ordna förtidsröstning i lämpliga lokaler t.ex. i bibliotek och kommunkontor under hela eller delar av den tid förtidsröstning får pågå, möjligheterna för valnämnderna att ansvara för röstningen på vårdinrättningar av olika slag, möjligheterna att i större utsträckning än för närvarande inrätta ambulerande röstmottagningar och möjligheten av att brevrösta för väljare bosatta i Sverige. Frågan om formen för utlandssvenskars röstning skall ses över liksom möjligheten för utlandssvenskar att brevrösta. Utredaren skall också göra en inventering av de möjligheter och problem som kan finnas med röstning via Internet och särskilt belysa om röstning via Internet kan förenas med kravet på bibehållen valhemlighet. Även de erfarenheter som gjorts i andra länder skall uppmärksammas. Uppdraget skall vara avslutat senast den 31 december 2000.

Utskottets bedömning

Den särskilde utredare som skall göra en teknisk och administrativ översyn av delar av valsystemet skall bl.a. se över hela regelverket avseende förtidsröstning på posten och andra särskilda röstmottagningsställen. Vidare skall bl.a. övervägas vilka lösningar som kan finnas för att kompensera en förmodad nedläggning av postkontor runt om i landet. Utredningen skall också göra en inventering av de möjligheter och problem som kan finnas med röstning via Internet. Utskottet anser att resultatet av kommitténs arbete bör avvaktas. Utskottet är inte berett att föreslå att vallokaler skall hållas öppna under kortare tid än vad som gäller i dag. Utskottet avstyrker motionerna 1999/2000:K228, 1999/2000:K246, 1999/2000:K340, 1999/2000:K236 yrkande 4, 1999/2000:K249 och 1999/2000:K235 yrkandena 1–2.

Utländska medborgares rösträtt

Motionerna

I motion 1999/2000:Sf637 av Lennart Daléus m.fl. (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vidgad rösträtt (yrkande 4). Motionärerna anser att rösträttsreglerna skall vara desamma för personer som inte är EU-medborgare som för EU-

medborgare. Rätt att delta i kommunal- och landstingsvalen har personer som är medborgare i någon av EU:s medlemsstater samt medborgare i Island eller Norge som fyller 18 år senast på valdagen och är folkbokförda i landet. Personer som inte är EU-medborgare eller medborgare i Norge och Island har rätt att rösta om de fyller 18 år senast på valdagen och varit folkbokförda i landet tre år i följd före valdagen. Reglerna skall enligt motionärerna vara lika, oberoende av om man är EU-medborgare eller ej.

I motion 1999/2000:Sf640 av Yvonne Ruwaida (mp) begärs att riksdagen beslutar om sådan ändring i lagen om rösträtt för invandrare att alla invandrare behandlas lika (yrkande 11). Det finns en EU-förordning om att EU-invandrare skall få rösträtt efter en månads bosättning, medan andra invandrare skall vara tvungna att ha varit bosatta i Sverige i tre år i enlighet med nationell lagstiftning. Denna åtskillnad utgör en ren diskriminering och bör inte accepteras i svensk lagstiftning. Enligt motionären bör man anta en lag om att man skall behandla alla invandrare lika.

Bakgrund

Enligt 3 kap. 2 § regeringsformen tillkommer rösträtt vid val till riksdagen svensk medborgare som är eller någon gång har varit bosatt i riket. Den som icke har uppnått 18 års ålder senast på valdagen har ej rösträtt.

Enligt 1 kap. 2 § vallagen har svenska medborgare som fyller 18 år senast på valdagen och som är bosatta i landet eller någon gång har varit folkbokförda här rösträtt vid val till riksdagen.

Rösträtt vid val till landstingsfullmäktige har, enligt 1 kap. 3 § första stycket vallagen, den som fyller 18 år senast på valdagen och är folkbokförd inom landstinget. Rösträtt vid val till kommunfullmäktige har den som fyller 18 år senast på valdagen och är folkbokförd i kommunen.

Medborgare i någon av Europeiska unionens medlemsstater (unionsmedborgare) samt medborgare i Island eller Norge som fyller 18 år senast på valdagen och är folkbokförda i landet har, enligt 3 § andra stycket, rösträtt vid val till landstings- och kommunfullmäktige.

Enligt 3 § tredje stycket har andra utlänningar som fyller 18 år senast på valdagen och är folkbokförda i landet rösträtt vid val till landstings- och kommunfullmäktige om de har varit folkbokförda i landet tre år i följd före valdagen.

Konstitutionsutskottet behandlade i betänkande 1996/97:KU16 motioner vari yrkades bl.a. att vallagen skulle ändras så att alla, oavsett nationalitet, som fyller 18 år senast på valdagen och är folkbokförda i landet skall ha rösträtt vid val till landstings- och kommunfullmäktige. Enligt motionären fanns det inga sakliga skäl att göra skillnad mellan olika grupper av invandrare när det gäller rösträtten. Utskottet gjorde följande bedömning.

Genom förslaget till 1 kap. 3 § genomförs det EG-direktiv som ger vidgad rätt för unionsmedborgare bosatta i Sverige att rösta i landstings- och kommunfullmäktigeval. EG-direktivet ger också svenska medborgare bosatta i ett EU-land rätt att rösta i kommunalval på samma villkor som den statens egna

medborgare. Reglerna är ett exempel på tillämpningen av principen om jämlikhet mellan och lika behandling av en medlemsstats medborgare och medborgare i andra medlemsstater och en följd av den rätt att röra sig fritt och uppehålla sig som föreskrivs i artikel 8 a i Romfördraget. Utskottet delar inte uppfattningen i motionerna att reglerna borde omfatta alla i Sverige bosatta invandrare, oavsett om de omfattas av direktivet eller inte.

Regeringen beslutade i januari 1999 att en särskild utredare skall göra en översyn av krav på svenskt medborgarskap och andra krav relaterade till medborgarskap i lagstiftningen (dir. 1999:4). Utredaren skall bl.a. kartlägga i vilka sammanhang det i lagar och andra författningar ställs krav på svenskt medborgarskap eller andra krav relaterade till medborgarskap, särskilt analysera skälen för och emot att i lagar och andra författningar i olika avseenden göra skillnad mellan å ena sidan medborgare i andra medlemsstater i EU och å andra sidan utlänningar i övrigt. Den ledande principen i arbetet skall enligt direktiven vara att lika rättigheter och skyldigheter oavsett medborgarskap i största möjliga utsträckning skall gälla landets invånare. Mot bakgrund av att översynen kan tänkas resultera i förslag till grundlagsändringar eller förändringar i fråga om rösträtt och valbarhet vid val till kommun- och landstingsfullmäktige är regeringens bedömning att parlamentarisk medverkan kan komma att behövas i ett senare skede av utredningsarbetet. Utredningen utför sedan den 1 februari 2000 sitt arbete som en parlamentarisk kommitté.

Kommittén skall slutredovisa sitt uppdrag senast den 1 december 2000.

I betänkande 1998/99:KU17 behandlade utskottet en motion med yrkande om att riksdagen skulle besluta om sådan ändring i lagen om rösträtt för invandrare att alla invandrare behandlas lika. Utskottet uttalade i sin bedömning att rätt att rösta i landstings- och kommunfullmäktigeval tillkommer unionsmedborgare som är bosatta i Sverige. I motsvarande mån har även svenska medborgare som är bosatta i ett annat EU-land rätt att rösta i det landet. Reglerna är exempel på tillämpningen av principen om jämlikhet mellan och lika behandling av en medlemsstats medborgare och medborgare i andra medlemsstater. Utskottet vidhöll sin tidigare bedömning att reglerna inte bör omfatta alla i Sverige bosatta invandrare oavsett om de är unionsmedborgare eller ej och avstyrkte motionen.

Utskottets bedömning

Utredningen om medborgarskapskrav i lagstiftningen skall enligt sitt uppdrag särskilt analysera skälen för och emot att i lagar och andra författningar i olika avseenden göra skillnad mellan å ena sidan medborgare i andra medlemsstater i EU och å andra sidan utlänningar i övrigt. Utskottet, som anser att resultatet av kommitténs arbete bör avvaktas, avstyrker motionerna 1999/2000:Sf637 yrkande 4 och 1999/2000:Sf640 yrkande 11.

Motionen

I motion 1999/2000:K256 av Maria Larsson (kd) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om legitimationshandling vid val. Enligt regeringens proposition Ny vallag bör det ej resas obligatoriskt krav på legitimation av person vid val. I Riksskatteverkets anvisningar sägs att om osäkerhet om identitet råder bör legitimation begäras. I vallagens 11 kap. 8 § sägs att väljare som inte är kända för röstmottagaren skall legitimera sig. Inget nämns om vilken legitimation som är giltig i sammanhanget. Då specificering av vilken legitimationshandling som är giltig i sammanhanget saknas i vallagen ger detta enligt motionären utrymme för godtycklig bedömning hos valförrättaren i respektive vallokal. Lagen bör enligt motionären kompletteras med en specificering av vilken typ av legitimationshandling som äger giltighet vid valförrättning.

Bakgrund

Vid röstning i vallokal får valförrättaren, enligt 10 kap. 5 § vallagen, begära att väljaren uppger sitt fullständiga namn och sin födelsetid. Innan något valkuvert tas emot skall valförrättaren, enligt 6 §, kontrollera att väljaren enligt röstlängden har rösträtt vid det val som väljaren vill delta i och inte redan har röstat i valet. Valförrättaren skall också kontrollera att väljaren bara har gjort i ordning ett valkuvert för varje slag av val, att det inte finns någon obehörig märkning på något kuvert och att varje valkuvert uppenbart innehåller en valsedel. En valförrättare får inte ta emot ett valkuvert som inte uppfyller de krav som ställs i 6 §.

Vid röstning på postkontor skall, enligt 11 kap. 8 § vallagen, väljare som inte är kända för röstmottagaren legitimera sig. Om de inte gör det får de inte rösta.

Regeringen uttalade i proposition 1996/97:70 s. 154–155 att de problem som kan uppstå på grund av att det saknas ett generellt legitimationskrav inte har visat sig vara sådana att det enligt regeringens bedömning är befogat att nu föreskriva om krav på legitimation vid all röstning. Om en väljare inte kan legitimera sig eller på annat sätt göra sannolikt att han är den han utger sig för att vara får valförrättaren vägra att ta emot hans röst. Detta bör vara tillräckligt för att komma till rätta med problem som må finnas kring personer som söker utnyttja någon annans rösträtt. När det gäller bestämmelsen i 10 kap. 8 § vallagen om legitimering som villkor för att få utnyttja sin rösträtt på postkontor uttalade regeringen i propositionen (s. 205) att sedvanlig legitimation på postkontor får anses uppfylla kravet.

Utskottets bedömning

Utskottet, som inte finner skäl att nu föreslå att vallagen kompletteras med en specificering av vilken typ av legitimationshandling som äger giltighet vid valförrättning, avstyrker motion 1999/2000:K256.

Motionen

I motion 1999/2000:K218 av Barbro Feltzing (mp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning om gemensamma valsedlar för de olika partierna (yrkande 1), att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att gemensamma valsedlar bör delas ut inne i vallokalen (yrkande 2) och att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om gemensamma valsedlars betydelse för miljön och minskade utgifter för staten (yrkande 3). I motion 2000/01:K364 yrkandena 1–3 för motionären fram samma yrkanden. Det är enligt motionären ett enormt slöseri med valsedlar. Varje parti skickar före valet ut valsedlar i flera omgångar till människors hemadresser. På valdagen delas valsedlar ut av partirepresentanter utanför vallokalen. Inne i vallokalen ligger ytterligare buntar med valsedlar. För att nedbringa antalet valsedlar bör det enligt motionären utformas gemensamma valsedlar på vilka samtliga riksdagspartiers namn och partikandidatlistor finns angivna. Övriga nya partier, som söker komma in i riksdagen, bör finnas på en gemensam valsedel. Samma sak bör gälla för kommun- och landstingsval. Valsedeln bör tillverkas i ett exemplar för varje person med rätt att välja. Dessa gemensamma valsedlar skall tillhandahållas och finnas inne i vallokalen och delas ut där till den enskilde väljaren. I Sverige finns 5,5 miljoner röstberättigade. Detta innebär att antalet valsedlar skulle minskas från 600 miljoner till 5,5 miljoner. En ansevärd minskning som inte bara skulle innebära en stor besparing för staten utan också en insats för miljön. En utredning bör enligt motionären tillsättas som ser över valsedlarnas utformning enligt intentionerna i motionen och hur systemet med valsedelsutdelning går till.

Bakgrund

I 6 kap. vallagen behandlas bl.a. valsedlars utformning och innehåll samt hur valsedlar skall beställas och hur de hålls till handa.

Riksskatteverket skall enligt 1 § tillhandahålla de valsedlar som skall användas vid val. På en valsedel skall det enligt 3 § finnas en partibeteckning. En valsedel bör dessutom innehålla namn på en eller flera kandidater, en valkrets-beteckning som visar för vilken valkrets valsedeln är avsedd, en valbeteckning som visar för vilket val valsedeln gäller och uppgift om det parti som valsedeln gäller för har registrerat sin partibeteckning och anmält kandidater.

Enligt 7 § förser Riksskatteverket på beställning varje parti med valsedlar till det antal partiet önskar. Staten ansvarar enligt 8 § för kostnaden för valsedlar till ett antal som motsvarar tre gånger antalet personer som har rösträtt i valkretsen för ett parti som deltar i riksdagsvalet, om partiet vid detta val får eller vid något av de två senaste riksdagsvalen har fått mer än en procent av rösterna i hela landet. Detta gäller också ett parti som, utan att ha uppnått den angivna röstandelen, är eller genom valet blir representerat i riksdagen.

Enligt 9 § svarar staten för kostnaden för valsedlar till ett antal som motsvarar tre gånger antalet personer som har rösträtt i valet för ett parti som

deltar i val till landstings- eller kommunfullmäktige, om partiet är eller genom valet blir representerat i fullmäktige.

Utskottet behandlade i betänkande 1998/99:KU17 en motion med yrkanden liknande de nu aktuella. Utskottet gjorde då följande bedömning.

Även små förändringar av bestämmelserna om röstning och val kan skapa osäkerhet bland väljarna med risk för minskat valdeltagande som följd. Valsedlarna är också den valinformation som lär läsas flitigast av väljarna. Utskottet anser att gemensamma valsedlar skulle kunna bli svåröverskådliga och kanske också medföra vissa praktiska problem. Några vinster i praktiskt hänseende skulle inte heller gemensamma valsedlar ge. Utskottet som inte ville föreslå att gemensamma valsedlar införs avstyrkte motionen.

Utskottets bedömning

Utskottet som vidhåller sin tidigare bedömning avstyrker motionerna 1999/2000:K218 yrkandena 1–3 och 2000/01:K364 yrkandena 1–3.

Lokalisering av den centrala valmyndigheten

Motionen

I motion 2000/01:K247 av Inger Lundberg (s) föreslås att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lokalisering till Örebro av den myndighet som har att ta ansvar för att organisera de allmänna valen. En ny central valmyndighet med ansvar för organisationsfrågor i samband med de allmänna valen kommer att bildas, varvid ansvaret för arbetet bryts ut ur Riksskatteverket (RSV). Lokaliseringen av myndigheten har inte fastställts. Motionären vill förordna en lokalisering av myndigheten till Örebro.

Bakgrund

Uppgiften att vara central valmyndighet tilldelades år 1969 den centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden. De skäl som föranledde att nämnden fick funktionen att vara central valmyndighet var främst anknytningen till folkbokföringen. RSV bildades år 1971 genom en sammanslagning av flera myndigheter bl.a. av den centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden. RSV övertog då funktionen som central valmyndighet.

Från RSV har det ifrågasatts om det är ändamålsenligt att RSV i framtiden är central valmyndighet. Skälen till detta är främst att valverksamheten saknar ett naturligt samband med RSV:s övriga verksamhet och därför har en tendens att komma i skymundan av övriga arbetsuppgifter. Vidare har valverksamheten behov av ett helt annat slags IT-stöd än RSV i övrigt. RSV har skisserat olika förslag till förändring, t.ex. att bilda en central valnämnd direkt under Justitiedepartementet eller att knyta uppgiften som central valmyndighet till en länsstyrelse, lämpligast Stockholms länsstyrelse.

Enligt förordningen (1985:953) om central valmyndighet bestämmer regeringen vilken myndighet som skall vara central valmyndighet. Den centrala valmyndigheten ansvarar enligt vallagen centralt för förberedelserna och genomförandet av de allmänna valen. Regeringen beslutade i februari 2000 att tillkalla en särskild utredare för att göra en teknisk och administrativ översyn av delar av valsystemet (dir. 2000:10). Utredaren skall lämna förslag till de författningsändringar och andra åtgärder som utredaren anser vara behövliga. Utredaren skulle bl.a. överväga att flytta funktionen att vara central valmyndighet från RSV till en annan myndighet.

Den särskilde utredaren, Valtekniska utredningen, har i en promemoria från den 6 juni 2000 *En ny central valmyndighet – Riksvalsnämnden* presenterat sina förslag. Den centrala valfunktionen bör som hittills organiseras i myndighetsform under regeringen. Det finns i placeringsfrågan möjlighet att inordna den centrala valfunktionen i en befintlig myndighet som inte förutsätter att en särskild beslutsordning inrättas, dvs. motsvarande vad som gäller i dag för placeringen av funktionen i RSV. Utredaren finner dock denna ordning mindre lämplig. En ny självständig myndighet bör bildas för den centrala valfunktionen. Den nya valmyndigheten skall organiseras som en nämndmyndighet. Den skall heta Riksvalsnämnden. Den nya nämndmyndigheten skall vara helt fristående med egna resurser och med fullt ansvar för verksamheten. Den centrala valmyndigheten har alltsedan sin tillkomst varit placerad i Stockholm. Enligt utredarens uppfattning är det också naturligt att funktionen att vara central valmyndighet lokaliseras till Stockholm. Det finns därutöver två starka skäl för en sådan lokalisering. Den centrala valmyndigheten bör inte vara belägen alltför långt från vare sig Utrikesdepartementet (UD) eller Valprövningsnämnden (VPN). UD tar emot merparten av utlandsrösterna med kurirpost och levererar dessa under valhelgen med bil till den centrala valmyndigheten. Om den centrala valmyndigheten lokaliseras alltför långt från Stockholm finns det alltså risk för att utlandsrösterna inte kommer till valmyndigheten i tid och därmed inte heller får räknas med i valet. VPN skall godkänna centrala valmyndighetens protokoll över valresultatet. Valet blir giltigt först därmed. Ett alltför stort avstånd mellan centrala valmyndigheten och VPN skulle enligt utredaren kunna försena beslutet. I dag körs centrala valmyndighetens protokoll med bilbud till VPN. Även beslut om att utse ny ledamot i riksdagen måste ibland expedieras med budbil till riksdagen. Den nya nämndmyndigheten kan enligt utredningen med fördel samlokaliseras med någon större myndighet. Lämplig myndighet är enligt utredaren Kammarkollegiet.

Utredarens förslag bereds för närvarande i Justitiedepartementet.

Utskottets bedömning

Utskottet anser att beredningen i Regeringskansliet av utredarens förslag bör avvaktas. Utskottet avstyrker därför motionen.

Utskottet hemställer

1. beträffande *personvalet*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:K206 yrkande 14, 1999/2000: K244 yrkande 2, 1999/2000:K245 yrkandena 1 och 3, 2000/01:K268 yrkande 1, 2000/01:K282 och 2000/01:K303 yrkande 2,

res. 1 (m, kd, c, fp)

2. beträffande *renodlat personval*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:K238, 2000/01:K303 yrkande 1 och 2000/01:K396 yrkande 4,

res. 2 (m, fp)

3. beträffande *information till väljarna*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:K245 yrkande 2,

4. beträffande *kampanjbidrag*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:K231 och 2000/01:K401 yrkande 16,

res. 3 (mp)

5. beträffande *valkretsar*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:K206 yrkande 13, 2000/01:K335 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:K227, 2000/01:K337 och 2000/01:K302 yrkandena 1 och 2,

6. beträffande *kommunala utjämningsmandat*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000: K209 och 2000/01: K268 yrkande 3,

res. 4 (v, kd)

7. beträffande *blanka valsedlar*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:K210,

8. beträffande *valproceduren*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:K236 yrkandena 1–3,

9. beträffande *elektronisk röstning m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:K228, 1999/2000:K246, 1999/2000:K340, 1999/2000:K236 yrkande 4, 1999/2000:K249 och 1999/2000:K235 yrkandena 1 och 2,

10. beträffande *utländska medborgares rösträtt*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Sf637 yrkande 4 och 1999/2000:Sf640 yrkande 11,

11. beträffande *legitimationskrav*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:K256,

12. beträffande *gemensamma valsedlar*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:K218 yrkandena 1–3 och 2000/01:K364 yrkandena 1–3,

res. 5 (mp)

13. beträffande *lokalisering av centrala valmyndigheten*

att riksdagen avslår motion 2000/01:K247.

På konstitutionsutskottets vägnar

Göran Magnusson

I beslutet har deltagit: Göran Magnusson (s), Barbro Hietala Nordlund (s), Pär Axel Sahlberg (s), Kenneth Kvist (v), Ingvar Svensson (kd), Mats Berglind (s), Inger René (m), Kerstin Kristiansson Karlstedt (s), Kenth Högström (s), Björn von der Esch (kd), Nils Fredrik Aurelius (m), Per Lager (mp), Åsa Torstensson (c), Helena Bargholtz (fp), Per-Samuel Nisser (m), Alice Åström (v) och Carl-Erik Skårman (m).

Reservationer

1. Personvalet (mom. 1)

Ingvar Svensson (kd), Inger René (m), Björn von der Esch (kd), Nils Fredrik Aurelius (m), Åsa Torstensson (c), Helena Bargholtz (fp), Per-Samuel Nisser (m) och Carl-Erik Skårman (m) anser

dels att utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "När det gäller" och slutar med "2000/01:K303 yrkande 2." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet bör spärrnivån för personval i riksdagsval sänkas från nuvarande 8% till 5%. Enligt utskottet finns det inget som motiverar skillnader i spärrnivå mellan riksdagsval å ena sidan och kommun- och landstingsfullmäktigval å andra sidan. En sådan sänkning skulle enligt utskottet dessutom öka möjligheten för ett faktiskt personval i de större valkretsarna. Enligt utskottet bör regeringen återkomma med förslag till ändrad lagstiftning, i enlighet med vad som anförts ovan, i så god tid att de nya reglerna kan tillämpas redan vid 2002 års val. Med bifall till motionerna 1999/2000:K206 yrkande 14, 1999/2000:K244 yrkande 2, 1999/2000:K245 yrkandena 1 och 3, 2000/01:K268 yrkande 1, 2000/01:K282 och 2000/01:K303 yrkande 2 bör riksdagen som sin mening ge regeringen detta till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *personvalet*

att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:K206 yrkande 4, 1999/2000:K244 yrkande 2, 1999/2000:K245 yrkandena 1 och 3, 2000/01:K268 yrkande 1, 2000/01:K282 och 2000/01:K303 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

2. Renodlat personval (mom. 2)

2000/01:KU7

Inger René (m), Nils Fredrik Aurelius (m), Helena Bargholtz (fp), Per-Samuel Nisser (m) och Carl-Erik Skårman (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Utskottet avstyrker också" och på s. 12 slutar med "2000/01:K396 yrkande 4" bort ha följande lydelse:

Det är enligt utskottet angeläget att personvalsinslaget i valsystemet förstärks. Genom att ge väljarna makten över vem eller vilka som skall väljas vitaliseras demokratin, samtidigt som det kan bidra till en ny och närmare relation mellan väljarna och de politiska förtroendemännen. Detta sker enligt utskottet bäst genom att spärrarna tas bort. Regeringen bör enligt utskottet låta utreda de mera precisa formerna för ett fullständigt personval och återkomma med förslag till ändrad lagstiftning i så god tid att de nya reglerna kan tillämpas vid 2006 års val. Med bifall till motionerna 1999/2000:K238, 2000/01:K303 yrkande 1 och 2000/01:K396 yrkande 4 bör riksdagen som sin mening ge regeringen detta till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *renodlat personval*
att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:K238, 2000/01:K303 yrkande 1 och 2000/01:K396 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Kampanjbidrag (mom. 4)

Per Lager (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "I motionerna" och slutar med "och avstyrks." bort ha följande lydelse:

Med ett ökat inslag av personval i valsystemet ökar, enligt utskottet, riskerna för missbruk när det gäller kampanjbidrag till politiker. I Sverige har vi inte ens de minimibestämmelser om offentlig redovisning och bidragstak som är gällande i t.ex. USA. Det råder ett slags naiv tro att regler är obehövliga eftersom inga större oegentligheter hittills har uppdagats. Ett regelverk behövs. Hur valkampanjer finansieras är en alltför viktig sak för att överlåtas åt de fria marknadskrafternas spel. Det är i och för sig positivt med den överenskommelse som träffats mellan riksdagspartierna. Utskottet anser emellertid att riksdagen bör begära att regeringen återkommer med förslag till lagstiftning som reglerar redovisning av kampanjbidrag m.m. Detta bör riksdagen, med bifall till motionerna 1999/2000:K231 och 2000/01:K401 yrkande 16, som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *kampanjbidrag*
att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:K231 och 2000/01:K401 yrkande 16 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Kommunal utjämningsmandat (mom. 6)

2000/01:KU7

Kenneth Kvist (v), Ingvar Svensson (kd), Björn von der Esch (kd) och Alice Åström (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med "Frågan om att" och slutar med "2000/01:K268 yrkande 3." bort ha följande lydelse:

Enligt vallagen kan kommunfullmäktige besluta om valkretsindelning när kommunen har fler än 6 000 röstberättigade. De flesta kommuner har valkretsindelning. Kommunfullmäktiges platser fördelas utifrån fasta valkretsmandat vilket innebär att ett parti trots ett relativt starkt stöd i kommunen i sin helhet kan hamna utanför kommunfullmäktige i de fall röstetalet är jämnt fördelat över hela kommunen. Nuvarande system inbjuder enligt utskottet gärna till manipulation med valkretsindelningar och/eller antalet mandat i kommunfullmäktige. Ett alternativ till den nuvarande situationen är enligt utskottet att införa utjämningsmandat i valkretsindelade kommuner. Riksdagen bör begära ett förslag från regeringen om utjämningsmandat i valkretsindelade kommuner. Ändringen bör träda i kraft i så god tid att den kan tillämpas vid 2002 års val. Detta bör riksdagen, med bifall till motionerna, ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *kommunala utjämningsmandat*
att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:K209 och 2000/01:K268 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Gemensamma valsedlar (mom. 12)

Per Lager (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar med "Utskottet som" och slutar med "yrkandena 1–3." bort ha följande lydelse:

Kostnaderna för val till riksdag och kommuner är omfattande, och det borde enligt utskottet vara ett allmänt intresse att minimera dessa. Inte minst handlar det om ett stort slöseri med papper för alla olika vallistor, något som också ökat med personvalsinslaget. En åtgärd, som skulle kunna effektivisera informationen, kraftigt minska pappersanvändningen och minska transportvolymen, vore att ha gemensamma valsedlar för de partier som deltar i respektive val. Andra länder har genomfört detta med bra resultat. Detta bör riksdagen, med bifall till motionen, som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *gemensamma valsedlar*
att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:K218 yrkandena 1–3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Personval (mom. 1)

Kenneth Kvist och Alice Åström (båda v) anför:

På grundval av en kompromiss mellan riksdagspartierna beslutade riksdagen 1997 att införa ett begränsat personvalsinslag i det svenska valsystemet. Partierna närmade sig denna kompromiss från skilda utgångspunkter. Vänsterpartiet hörde och hör alltjämt till dem som är mest kritiska mot personvalskampen. Vi står dock fast vid den kompromiss som möjliggjorde konsensus i frågan om valsystemets utformning. De förutsättningar som förelåg när kompromissen gjordes har inte ändrats på något avgörande sätt, och inte heller erfarenheterna av de allmänna valen 1998 är sådana att överenskommelsen bör omprövas.

Sammanfattning.....	1
Motionerna	1
Motioner från den allmänna motionstiden 1999	1
Motioner från den allmänna motionstiden 2000	3
Utskottet	4
Personvalet.....	4
Motionerna.....	4
Bakgrund.....	7
Utskottets bedömning.....	11
Valkretsindelning.....	12
Motionerna.....	12
Bakgrund.....	14
Utskottets bedömning.....	16
Kommunala utjämningsmandat	17
Motionen.....	17
Bakgrund.....	17
Utskottets bedömning.....	18
Blanka valsedlar.....	19
Motionen.....	19
Bakgrund.....	19
Utskottets bedömning.....	20
Valproceduren.....	20
Motionen.....	20
Bakgrund.....	20
Utskottets bedömning.....	21
Möjligheten att rösta, elektronisk röstning, m.m.....	21
Motionerna.....	21
Bakgrund.....	23
Utskottets bedömning.....	24
Utländska medborgares rösträtt	24
Motionerna.....	24
Bakgrund.....	25
Utskottets bedömning.....	26
Legitimationskrav vid val	27
Motionen.....	27
Bakgrund.....	27
Utskottets bedömning.....	27
Gemensamma valsedlar	28
Motionen.....	28
Bakgrund.....	28
Utskottets bedömning.....	29
Lokalisering av den centrala valmyndigheten.....	29
Motionen.....	29
Bakgrund.....	29
Utskottets bedömning.....	30

Hemställan	31	2000/01:KU7
Reservationer	32	
1. Personvalet (mom. 1).....	32	
2. Renodlat personval (mom. 2).....	33	
3. Kampanjbidrag (mom. 4).....	33	
4. Kommunala utjämningsmandat (mom. 6).....	34	
5. Gemensamma valsedlar (mom. 12).....	34	
Särskilt yttrande.....	35	
Personval (mom. 1).....	35	